

Filipenko, A. S. *Hlobalni formy ekonomichnoho rozvytku: istoriia i suchasnist* [Global forms of economic development: history and modernity]. Kyiv: Znannia, 2007.

Klinova, M. V. *Gosudarstvo i chastnyy kapital v poiskakh pragmaticheskogo vzaimodeystviia* [The state and private capital in search of pragmatic engagement]. Moscow: IMEMO RAN, 2009.

Luk'ianenko, D. H., Poruchnyk, A. M., and Kolot, A. M. *Resursy ta modeli hlobalnoho ekonomichnoho rozvytku* [Resources and models for global economic development]. Kyiv: KNEU, 2011.

Mineralno-syryevye resursy i ekonomicheskoe razvitie [Mineral resources and economic development]. Moscow: IMEMO RAN, 2010.

Nauka i innovatsii: vybor prioriteto [Science and Innovation: the choice of priorities]. Moscow: IMEMO RAN, 2012.

OECD Factbook 2013: Economic, Environmental and Social Statistics, 2013.

"Partnerstvo gosudarstvennogo i chastogo sektorov" [The partnership of public and private sectors]. www.research.by/webroot/delivery/files/pp2007r01.pdf

Stoliarchuk, Ya. M. *Hlobalni asyetrii ekonomichnoho rozvytku* [Global asymmetry of economic development]. Kyiv: KNEU, 2009.

UNCTAD, *World Investment Report 2011*, July 26, 2011.

"UNCTAD". *World Investment Report, 2012*, July 5, 2012.

УДК 339.9.012.24

ВПЛИВ МЕХАНІЗМУ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ АВІАЦІЙНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА ЇХ ФІНАНСОВУ НЕЗАЛЕЖНІСТЬ

ПІЛЕЦЬКА С. Т.

УДК 339.9.012.24

Пілецька С. Т. Вплив механізму зовнішньоекономічної діяльності підприємств авіаційної промисловості на їх фінансову незалежність

Фінансова незалежність підприємства – це становище, при якому підприємство залишається здатним задовольняти власними або позиковими коштами потреби операційної діяльності в умовах впливу зовнішнього середовища. Фінансова незалежність промислового авіаційного підприємства як суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності (економічна складова зовнішньоекономічної діяльності), з одного боку, виступає одночасно елементом зовнішньоекономічної діяльності та вимірювачем її результативності, а з іншого – наслідком ефективності зовнішньоекономічної діяльності. Якщо первісно фінансова незалежність є відсутньою, то вона утворюється через формування ефекту, як це передбачено у контракті, тобто через взаємозв'язок із організаційною складовою зовнішньоекономічної діяльності. Досягнення фінансової незалежності, яке передбачено змістом зовнішньоекономічного контракту, можливе шляхом вживання тактичних заходів з мінімізації валютних ризиків. Якісна характеристика змісту та обґрунтування форми контракту, особливо, коли йдеться про довгострокові контракти, становлять основу взаємодії підприємства із зовнішньоекономічними партнерами незалежно від політичних змін, які відбуваються в різних країнах.

Ключові слова: фінансова незалежність, зовнішньоекономічна діяльність, зовнішньоекономічний договір, механізм, валютні ризики, ефективність, контракт.

Рис.: 2. **Бібл.:** 8.

Пілецька Саміра Тимофіївна – кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри фінансів, обліку та аудиту, Національний авіаційний університет (пр. Космонавта Комарова, 1, Київ, 03058, Україна)

E-mail: samirapiletskaya@mail.ru

УДК 339.9.012.24

Пілецька С. Т. Влияние механизма внешнеэкономической деятельности предприятий авиационной промышленности на их финансовую независимость

Финансовая независимость предприятия – это положение, при котором предприятие остается способным удовлетворять собственными или заемными средствами потребности операционной деятельности в условиях влияния внешней среды. Финансовая независимость промышленного авиационного предприятия как субъекта внешнеэкономической деятельности (экономическая составляющая внешнеэкономической деятельности), с одной стороны, выступает одновременно элементом внешнеэкономической деятельности и измерителем её результативности, а с другой – следствием эффективности внешнеэкономической деятельности. Если первоначально финансовая независимость отсутствует, то она образуется через формирование эффекта, как это предусмотрено в контракте, то есть через взаимосвязь с организационной составляющей внешнеэкономической деятельности. Достижение финансовой независимости, предусмотренное содержанием внешнеэкономического контракта, возможно путем принятия тактических мер по минимизации валютных рисков. Качественная характеристика содержания и обоснования формы контракта, особенно, когда идет речь о долгосрочных контрактах, составляют основу взаимодействия предприятия с внешнеэкономическими партнерами независимо от политических изменений, происходящих в разных странах.

Ключевые слова: финансовая независимость, внешнеэкономическая деятельность, внешнеэкономический договор, механизм, валютные риски, эффективность, контракт.

Рис.: 2. **Библ.:** 8.

Пілецька Саміра Тимофіївна – кандидат економічних наук, доцент, докторант кафедри фінансів, учета і аудиту, Національний авіаційний університет (пр. Космонавта Комарова, 1, Київ, 03058, Україна)

E-mail: samirapiletskaya@mail.ru

UDC 339.9.012.24

Piletska S. T. Influence of the Mechanism of Foreign Economic Activity of Aviation Industry Companies upon their Financial Independence

Financial independence of a company is a state when the company stays capable of satisfying requirements of operational activity with own or borrowed funds under conditions of influence of external environment. Financial independence of an industrial aviation company as a subject of foreign economic activity (economic component of foreign economic activity), on the one hand, is also an element of foreign economic activity and a measure of its effectiveness and, on the other hand, consequence of effectiveness of foreign economic activity. If originally financial independence is absent, then it is formed through formation of an effect, as it is envisaged in a contract, in other words, through interconnection with the organisational component of foreign economic activity. Achievement of financial independence, envisaged by a foreign economic contract, is possible through adoption of tactical measures on minimisation of currency risks. Quality characteristic of the content and justification of the form of the contract, especially when we speak about long-term contracts, constitutes the basis of interaction of a company with foreign economic partners irrespective of political changes that take place in different countries.

Key words: financial independence, foreign economic activity, foreign economic agreement, mechanism, currency risks, effectiveness, contract.

Pic.: 2. **Bibl.:** 8.

Piletska Samira T. – Candidate of Sciences (Economics), Associate Professor, Candidate on Doctor Degree, Department of Finance, Accounting and Audit, National Aviation University (pr. Kosmonavta Komarova, 1, Kyiv, 03058, Ukraine)

E-mail: samirapiletskaya@mail.ru

Актуальність даної проблематики пояснюється тим, що ефективна зовнішньоекономічна діяльність сприяє відтворенню експортного потенціалу країни, підвищенню конкурентоспроможності українських товарів на світових ринках, формуванню раціональної структури експорту й імпорту, залученню іноземних інвестицій на взаємовигідних умовах. Зовнішньоекономічна діяльність є засобом взаємодії суб'єктів підприємницької діяльності різних країн, що дає їм можливість ефективніше здійснювати свою економічну діяльність та використовувати наявні ресурси.

Практичні й теоретичні дослідження процесів зовнішньоекономічної діяльності промислових підприємств учені широко проводять з моменту лібералізації зовнішньоекономічної діяльності. Теоретичною методологічною основою даної роботи є основні положення і висновки, сформульовані в наукових фундаментальних працях вітчизняних і закордонних економістів у сфері економічного та фінансового аналізу, фінансового менеджменту, маркетингу. Праці таких авторів, як Т. В. Грищенко [3], Ф. В. Зиновьева [4], В. В. Безкоровайної [2], С. М. Константинової [5], О. В. Пазинича [6], Р. М. Цигана [8] та ін. розглядають широкий круг питань, пов'язаних з функціонуванням і розвитком зовнішньоекономічної діяльності сучасних промислових підприємств. У публікаціях даних авторів представлено безліч поглядів на зовнішньоекономічну діяльність підприємств, на перетворення організаційних структур управління, ними запропоновано нові методи дослідження проблем зовнішньоекономічної діяльності, представлено погляд на формування механізму зовнішньоекономічної діяльності підприємств.

Разом з тим, проблеми впливу механізму зовнішньоекономічної діяльності підприємств авіаційної промисловості на їх фінансову незалежність розглядалися недостатньо широко, особливо на сучасному етапі функціонування економіки України.

Метою статті є визначення впливу механізму зовнішньоекономічної діяльності підприємств авіаційної промисловості на їх фінансову незалежність.

Фінансова незалежність підприємства (ФНП) – це становище, при якому підприємство залишається здатним задовольняти власними або позиковими коштами потреби операційної діяльності в умовах впливу зовнішнього середовища.

Під зовнішньоекономічною діяльністю, відповідно до Закону України «Про зовнішньоекономічну діяльність», розуміють діяльність суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, побудовану на взаємовідносинах між ними, що має місце як на території України, так і за її межами [1, ст. 3]. Зовнішньоекономічний договір служить правовою формою реалізації цієї діяльності, таким чином, це контракт, що являє собою специфічний вид господарського договору.

Галузева належність даного виду відносин обумовлена тим, що міждержавне співробітництво в галузі зовнішньоекономічної діяльності й особисті майнові та немайнові відносини за участю іноземних громадян є предметом вивчення міжнародного публічного і приватного

права, а відносини суб'єктів, які халяжують, що складаються при здійсненні господарської діяльності, пов'язаної з переміщенням через митний кордон товарів, капіталу, наданням послуг і виконанням робіт на території іноземних держав, – предметом вивчення господарського права. Його особливість полягає в тому, що воно регулює групу суспільних відносин, обумовлених двоїстим характером, де присутні національний приватний інтерес, сполучення яких є характерною рисою господарського права.

Ефективна зовнішньоекономічна діяльність є однією з умов фінансової незалежності підприємства, а тому при розгляді суті фінансового механізму зовнішньоекономічної діяльності слід виділити ті особливості, які відрізняють її від інших видів його господарської діяльності.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств спрямована на здійснення експортно-імпортних операцій на основі договору купівлі-продажу товарів і фінансових потоків.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств базується не тільки на вітчизняному, але й на зарубіжному законодавстві, що припускає створення відповідних фінансово-юридичних відділів з метою ефективного управління цим процесом.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств має особливу нормативну базу, що включає як єдині норми і нормативи, прийняті в цілому для всіх господарюючих суб'єктів країни, індивідуальні норми та нормативи, прийняті на кожному окремому підприємстві, так і норми і стандарти, затверджені міжнародними організаціями, окремими зарубіжними країнами або іноземними партнерами по бізнесу.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств породжує специфічні ризики, властиві тільки даному виду діяльності, їх необхідно враховувати при розрахунках з державою по податкових та інших обов'язкових платежах, формуванні лімітів, резервів і стимулів господарської діяльності, а також здійснювати страхування цих ризиків не тільки вітчизняними, але і зарубіжними страховими компаніями.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств припускає, що повинні висуватися такі фінансові методи, прийоми і важелі, які базуються, перш за все, на чинній системі оподаткування, системі митного контролю експортно-імпортних операцій, фінансовому моніторингу за фінансовими потоками. При цьому враховуються не тільки особливості та правила вітчизняної фінансово-кредитної системи, але і систем зарубіжних країн.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств обумовлює специфічну систему фінансових санкцій, яка не застосовується на вітчизняному ринку товарів, ресурсів і послуг, а може використовуватися тільки при фінансово-кредитних розрахунках з іноземними партнерами.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств багато в чому визначається політичними чинниками, що породжує специфічні форми і види тіньової діяльності, які пов'язані з міжнародними кримінальними структурами, а це, у свою чергу, викликає підвищений інтерес з боку національних і міжнародних правоохоронних органів.

Експортно-імпорتنі операції, фінансові потоки у вигляді валютних цінностей припускають специфічну діяльність банківських інститутів, проведення міжнародних фінансово-кредитних розрахунків.

Зовнішньоекономічна діяльність підприємств базується на відповідній інформаційній базі, використовує міжнародні підходи до змісту контрактів, організації руху товарних і розрахункових документів, зокрема в електронній формі, застосовує всілякі інформаційні комп'ютерні системи, обслуговуючі експортно-імпорتنі операції і рух фінансових потоків.

Таким чином, виділені особливості зовнішньоекономічної діяльності дозволяють сформулювати визначення суті «фінансового механізму зовнішньоекономічної діяльності» як сукупності специфічних фінансових методів і важелів, а також нормативно-правового та інформаційного забезпечення, за допомогою яких ефективно реалізуються експортно-імпорتنі контракти і договори, здійснюються відповідні міжнародні банківські розрахунки, рух фінансових потоків і що сприяє фінансовій незалежності підприємства.

Фінансова незалежність промислового авіапідприємства як суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності (економічна складова зовнішньоекономічної діяльності), з одного боку, виступає одночасно елементом зовнішньоекономічної діяльності та вимірювачем її результативності, а з іншого, – наслідком ефективності зовнішньоекономічної діяльності (рис. 1). Якщо первісно фінансова незалежність є відсутньою, то вона утворюється через формування ефекту, як це передбачено в контракті, тобто через взаємозв'язок із організаційною складовою зовнішньоекономічної діяльності.

Вплив зовнішньоекономічної діяльності на фінансову незалежність підприємств авіаційної промисловості відображається показниками фінансового забезпечення виробничих потреб. Досягнення задовільного стану фінансового забезпечення є результатом дії інституційних факторів, до яких відносять: укладання зовнішньоекономічних контрактів, управління валютними ризиками та обґрунтування фінансової стратегії зовнішньоекономічної діяльності. Вплив зазначених факторів відбувається шляхом визначення підготовчого, операційного та прикінцевого етапів зовнішньое-

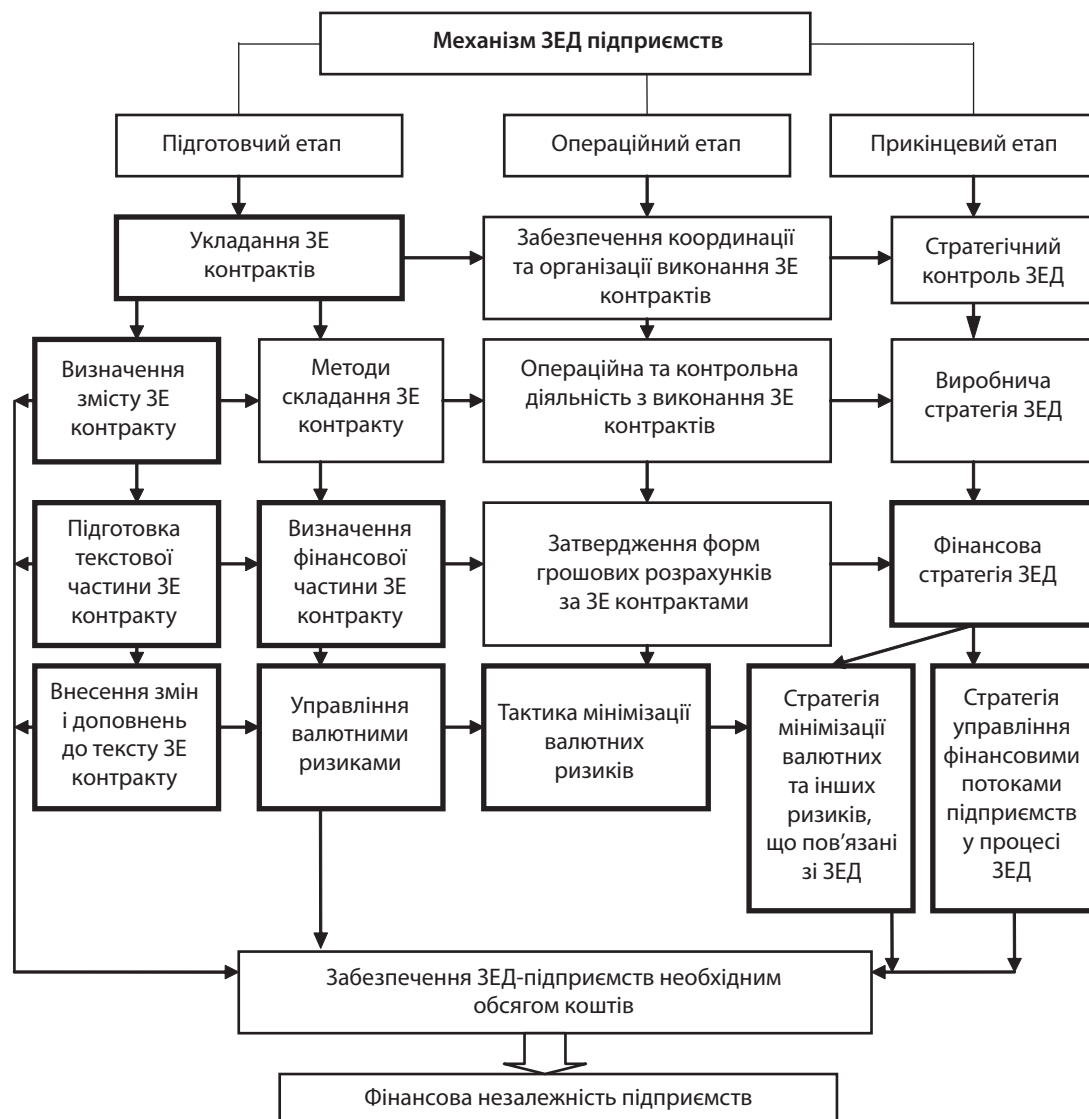

Рис. 1. Вплив механізму зовнішньоекономічної діяльності підприємств авіаційної промисловості на їх фінансову незалежність [авторська розробка]

кономічної діяльності підприємства та обґрунтування вертикальних і горизонтальних зв'язків між елементами механізму зовнішньоекономічної діяльності. Виявлення впливу інституційних факторів на фінансову незалежність підприємства сприяє реалізації можливості щодо визначення суми достатності капіталу для фінансування потреб зовнішньоекономічної діяльності.

Характеристики та схеми зовнішньоекономічних операцій дають можливість визначити, що в основі механізму зовнішньоекономічної діяльності підприємств авіаційної промисловості перебуває форма, зміст і структура зовнішньоекономічних контрактів.

Контракт є основним документом, що підтверджує матеріальне оформлення намірів сторін здійснити торговельну операцію з переходом права власності на товар. Контрактні заходи визначаються на основі обраних методів протидії валютним ризикам.

Структура і порядок формування змісту зовнішньоекономічного контракту є організаційним елементом (складовою) зовнішньоекономічної діяльності промислових авіапідприємств, оскільки саме подальша організація виконання цього контракту сприяє досягненню ефективності зовнішньоекономічної діяльності і посиленню їх фінансової незалежності

Головною метою підприємства, що здійснює зовнішньоекономічну діяльність, є досягнення власної фінансової незалежності. Досягнення фінансової незалежності, яке передбачено змістом зовнішньоекономічного контракту (рис. 2), можливе шляхом вживання тактичних заходів з мінімізації валютних ризиків.

Таким чином, доведено, що зміст зовнішньоекономічного контракту формує стратегічну основу зниження

валютних ризиків, що сприяє досягненню ефективності зовнішньоекономічної діяльності та фінансової незалежності підприємств авіаційної промисловості.

Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності – це сукупність нормативних актів, у рамках і на основі яких здійснюється її практика. У це поле регулювання входять і зовнішньоекономічні контракти. Ця сукупність представлена:

- ✦ міжнародними договорами з іншими країнами, договорами з державами – учасниками зовнішньоекономічної діяльності, міжнародними правилами та нормами, ратифікованими Україною;
- ✦ національним законодавством про зовнішньоекономічну діяльність підприємств, представленими законами та підзаконними актами.

Міжнародна спільнота з метою усунення ризиків у зовнішній торгівлі та визначення відповідальних за здійснення торговельної операції на всіх її етапах розробила міжнародні умови постачання (правила «ІНКОТЕРМС»). Безпосередню розробку умов здійснювала Міжнародна торгова палата, якою визначено 13 термінів щодо уніфікації порядку та правил перевезення товарів у міжнародній торгівлі. Терміни вживаються виключно до договорів купівлі-продажу, що передбачають перехід права власності на товар. Застосування міжнародних умов постачання передбачає розподіл обов'язків з доставки товару між продавцем, перевізником та імпортером-покупцем. Разом з тим, вільне трактування у тексті контракту умов постачання товару шляхом внесення доповнень та змін руйнує міжнародні правила та створює ризики щодо виконання умов контракту в цілому, бо внесення змін контрагентами розцінюється як невизнання таумачення та умов застосування міжнародних правил. Дже-

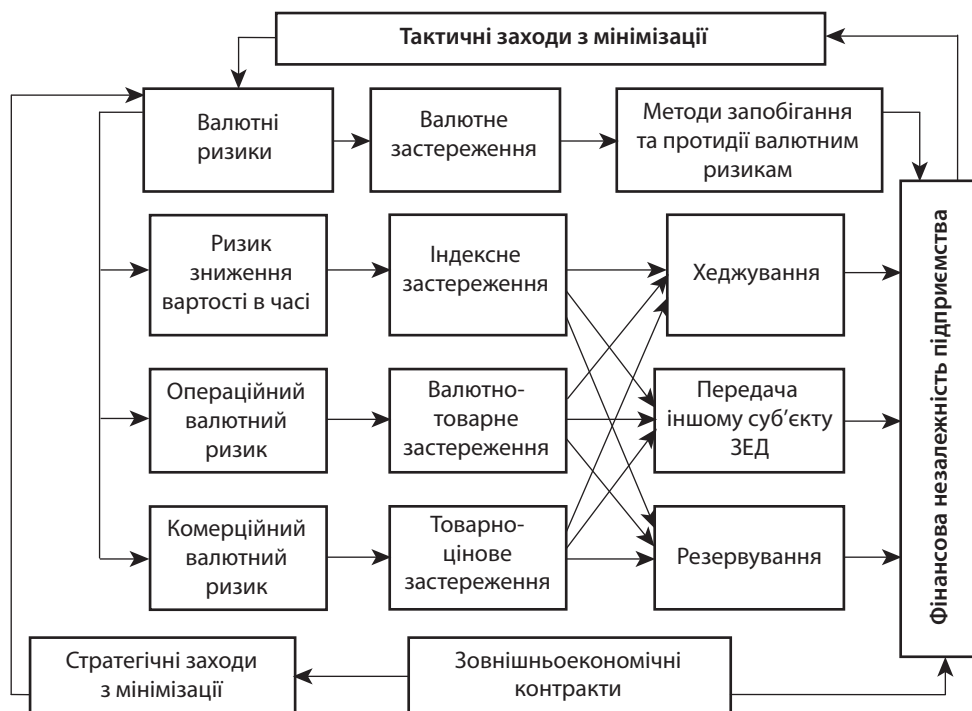

Рис. 2. Управління фінансовою незалежністю підприємств авіаційної промисловості на основі мінімізації валютних ризиків у зовнішньоекономічній діяльності [авторська розробка]

рела виникнення ризиків формуються безпосередньо складовими зовнішньоторговельної угоди, при цьому джерела виникнення ризиків за своїм походженням є взаємопов'язаними категоріями, аналіз впливу яких на виконання торговельної угоди слід здійснювати комплексно. Разом з тим, аналіз і синтез ризиків слід проводити з урахуванням особливих властивостей предмету контракту – «товару», стосовно переходу права власності на який і здійснюється укладення угоди.

Слід зазначити, що ефективність зовнішньоекономічної діяльності промислових авіапідприємств треба розраховувати з точки зору економічної ефективності зовнішньоекономічних угод і контрактів, які сприятимуть досягненню фінансової незалежності авіапідприємства шляхом забезпечення достатності суми капіталу для фінансування його потреб. Для оцінки ефективності зовнішньоекономічної діяльності промислового авіапідприємства пропонується розраховувати показник якості укладання контракту, який розраховується як співвідношення фактичної суми прибутку до прогнозованої.

Визначення економічної ефективності ставить за мету на підставі порівняння можливих варіантів співробітництва із закордонними партнерами сприяти удосконаленню змісту контрактів, оптимізації оборотного капіталу підприємства та його прибуткової роботи і забезпеченню на цій підставі його фінансової незалежності.

ВИСНОВКИ

Таким чином, фінансова незалежність промислового авіапідприємства як суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності (економічна складова), з одного боку, виступає одночасно елементом зовнішньоекономічної діяльності та вимірником її результативності, а з іншого – наслідком ефективності зовнішньоекономічної діяльності. Якщо первісно фінансова незалежність є відсутньою, то вона утворюється через формування ефекту, як це передбачено в контракті, тобто через взаємозв'язок із організаційною складовою зовнішньоекономічної діяльності. Зміст і форма контракту є основою стратегічного управління забезпеченням фінансової незалежності підприємства, що здійснює зовнішньоекономічну діяльність. Якісна характеристика змісту та обґрунтування форми контракту, особливо, коли йдеться про довгострокові контракти, становлять основу взаємодії підприємства з зовнішньоекономічними партнерами незалежно від політичних змін, які відбуваються у різних країнах. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» № 959-12 від 16.04.1991 року / Законодавство України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=959-12>
2. Безкоровайна В. В. Податки в системі фінансового регулювання зовнішньоекономічної діяльності / В. В. Безкоровайна // Фінанси України. – 2004. – № 12. – С. 40 – 45.
3. Грищенко Т. В. Особливості управління валютними ризиками при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності / Т. В. Грищенко // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – К. :

Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2004. – Випуск 71. – С. 14 – 16.

4. Зиновьев Ф. В. Легальная и теневая внешнеэкономическая деятельность / Ф. В. Зиновьев // Экономика и управление. – 2000. – № 5. – С. 9 – 12.

5. Константинова С. М. Особливості побудови механізму зовнішньоекономічної діяльності на мікрорівні / С. М. Константинова // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія: Економіка. – К. : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2000. – Випуск 43. – С. 28 – 29.

6. Пазинич О. В. Концептуальні підходи до розробки та реалізації зовнішньоекономічної стратегії / О. В. Пазинич // Регіональні перспективи. – 2000. – № 4. – С. 92 – 93.

7. Пилецька С. Т. Формування механізму зовнішньоекономічної діяльності підприємств / С. Т. Пилецька // Вісник Донецького університету економіки та права : зб. наук. праць / Редкол.: В. К. Мамутов, О. І. Амоша, А. Я. Берсуцький та ін.; гол. ред. Я. Г. Берсуцький. – Донецьк : Дон УЕП, 2010. – № 2. – С. 70 – 73.

8. Циган Р. М. Активізація зовнішньоекономічної діяльності підприємств України / Р. М. Циган // Регіональні перспективи. – 2002. – № 1. – С. 58.

REFERENCES

Bezkorovaina, V. V. "Podatky v systemi finansovoho rehuliuвання zovnishnyoekonomichnoi diialnosti" [Taxes in the system of financial regulation of foreign trade]. *Finansy Ukrainy*, no. 12 (2004): 40-45.

Hryshchenko, T. V. "Osoblyvosti upravlinnia valiutnymy ryzykamy pry zdiisnenni zovnishnyoekonomichnoi diialnosti" [Features of currency risk in foreign operations]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka*, no. 71 (2004): 14-16.

Konstantynova, S. M. "Osoblyvosti pobudovy mekhanizmu zovnishnyoekonomichnoi diialnosti na mikrorivni" [Features build mechanism of foreign economic activity at the micro level]. *Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. Tarasa Shevchenka*, no. 43 (2000): 28-29.

[Legal Act of Ukraine] (1991). <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=959-12>

Pazynych, O. V. "Kontseptualni pidkhody do rozrobky ta realizatsii zovnishnyoekonomichnoi stratehii" [Conceptual approaches to the design and implementation of foreign economic strategy]. *Rehionalni perspektyvy*, no. 4 (2000): 92-93.

Piletska, S. T. "Formuvannya mekhanizmu zovnishnyoekonomichnoi diialnosti pidpriemstv" [Formation mechanism of foreign trade enterprises]. *Visnyk Donetskoho universytetu ekonomiky ta prava*, no. 2 (2010): 70-73.

Tsyhan, R. M. "Aktyvizatsiia zovnishnyoekonomichnoi diialnosti pidpriemstv Ukrainy" [Increased foreign trade enterprises in Ukraine]. *Rehionalni perspektyvy*, no. 1 (2002): 58.

Zinovev, F. V. "Legalnaia i tenevaia vneshneekonomicheskaiia deiatelnost" [Formal and informal foreign economic activity]. *Ekonomika i upravlenie*, no. 5 (2000): 9-12.